

SAĞLIK HİZMETİ İLE İLİŞKİLİ ENFEKSİYONLARIN ÖNLENMESİNDE EL HİJYENİ UYGULAMA SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: KONYA SEYDİŞEHİR DEVLET HASTANESİ ÖRNEĞİ

Emrullah İNCESU¹, Fatma DOĞAN²

Özet

Amaç: Bu çalışma ile Seydişehir Devlet Hastanesi'nde el hijyenini sağlamak ve bu sayede hasta ve çalışan güvenliğini temin etmek amaçlandı.

Gereç ve Yöntem: Bu çalışmada Sağlıkta Kalite Ve Akreditasyon Daire Başkanlığının Sağlık Hizmetlerinde El Hijyeni Konulu, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Kılavuzu temel alınarak hazırlanmış olduğu kılavuz ve formları kullanıldı. 2013 yılı için çalışanların el hijyenine uyum oranları hesaplanarak değerlendirildi. Uygulamaya yoğun bakım, dâhiliye, cerrahi, çocuk ve kadın doğum kliniklerinde çalışan hemşire, ebe, temizlik personeli ve doktorlarına ulaşılmaya çalışıldı.

Bulgular: Seydişehir Devlet Hastanesinin yıllara göre el hijyenine uyum oranı 2009 yılında %59, 2010 yılında %61, 2011 yılında %68, 2012 yılında %75, 2013 yılında %78 olarak saptandı. Bu bulgular her yıl el hijyeni uyum oranının artışı göstermektedir. Uygulamaya katılan çalışanlardan hemşireler %85 ile en yüksek, %55 ile temizlik personelleri ise en düşük el hijyenine uyum gösteren çalışanlar olarak belirlendi. Beş El Endikasyonunun dan biri olan vücut sıvılarının bulaşma riski sonrası uyum oranı tüm çalışanlarda %100, hasta ile temas öncesi uyum oranı ise %61 ile en düşük değer olarak tespit edildi. Cerrahi servisi %80 ile en yüksek uyum oranına sahip birim olarak tespit edildi. Bütün bu verilerin sonucu olarak 2013 yılı genel el hijyenine uyum oranı %78 olarak belirlendi.

Sonuç: Seydişehir Devlet Hastanesi'nde uygulanan El Hijyeni uygulamasının örgütsel düzeyde iyi bir organizasyon sergilenerek gerçekleştirildiği, periyodik olarak yapılmakta olan eğitim faaliyetlerinde özellikle hasta ile temas öncesi durum endikasyonu'na önem verilmesi ve temizlik personellerine verilen eğitimlerin ivedilikle gerçekleştirilmesi gerektiği sonucuna varıldı.

Anahtar Kelimeler: El Hijyeni, El Hijyeni Uyumu, Hastane Enfeksiyonu

---

¹A Sınıfı İş Güvenliği Uzmanı, Konya Seydişehir Devlet Hastanesi Kalite Yönetim Direktörü, emrinc@hotmail.com

²Enfeksiyon Kontrol Hemşiresi, Konya Seydişehir Devlet Hastanesi, fatmacetindogan@hotmail.com

EVALUATION OF HAND HYGIENE APPLICATION PROCESS FOR PREVENTION OF INFECTIONS ASSOCIATED WITH HEALTH CARE SERVICE: EXAMPLE OF KONYA SEYDISEHIR STATE HOSPITAL

Abstract

Objective: *By means of this study, to provide hand hygiene in Seydisehir State Hospital, and thus to ensure patient and employees safety was aimed.*

Methods: *In this study, guidelines and forms which are based on World Health Organization (WHO) guide related to Hand Hygiene in Health Care Service and are prepared by Department of Health Quality and Accreditation were used. The compliance proportion of hand hygiene of employees was calculated and evaluated for the year 2013. In application, it was tried to reach staff who are working in intensive care, internal medicine, surgery, pediatric and gynecology clinics as nurses, midwives, doctors and hospital cleaning staff.*

Findings: *The compliance rate of hand hygiene of Seydisehir State Hospital was found according to the years as the following rates: 59% in 2009, 61% in 2010, 68% in 2011, 75% in 2012 and 78% in 2013. These findings show an increase in the compliance rate of hand hygiene each year. Out of employees attending in this study, nurses were detected the greatest compliance to hand hygiene with the rate of 85%, while hospital cleaning staff had the lowest rate with 55%. The compliance rate of after infection risk of body fluids which is one of the five hand indications was determined 100% in all employees, while the compliance rate of before contact with patient was 61% as the lowest value. Surgery Service was found the unit which has the highest compliance rate with 80%. In accordance with the result of all these data, the compliance rate of general hand hygiene was specified as 78% for year 2013.*

Result: *Hand Hygiene application which was conducted in Seydisehir State Hospital exhibited a good organization at the organizational level. It was concluded that periodically ongoing training activities, especially the status indication of before contact with the patient, should be given importance. Furthermore, it was decided that the training which will be given to the hospital cleaning staff should be performed urgently.*

Key Words: *Hand Hygiene, Hand Hygiene Compliance, Hospital Infection*

1. GİRİŞ

Sağlık hizmetiyle ilişkili enfeksiyonlar, diğer bir deyişle hastane enfeksiyonları tıbbi bir hatadır ve halen önemli bir sağlık sorunudur. Hastanede kaliteyi de doğrudan etkileyen bu tür enfeksiyonların önlenmesi konusunda herkese sorumluluk düşmektedir. El hijyeni, dirençli patojenlerin yayılımını önlemek ve hastane enfeksiyon oranlarını aşağı çekmek için kişisel olarak yapılabilecek en basit ama en etkin uygulamadır. El hijyenine uyumu artırmaya yönelik çalışmalar, hastane enfeksiyonlarının önlenmesi için önemlidir (Günaydın, 2012:306).

Hastane enfeksiyonlarının ortaya çıkması için 3 faktörün olması gerekir; Mikroorganizmalar için bir kaynak, bu mikroorganizma ile bir kolonize veya olmaya hazırduyarlı bir konak ve kaynaktan konağa mikroorganizmaların taşınmasın rol oynayan bulaş yolları ki bunların içinde en önemlisi sağlık çalışanlarının elleridir. Hastane enfeksiyonlarının %20-40'ında kaynağın veya bulaş yolunun eller olduğu gösterilmiştir. Bu yüzden **hastane enfeksiyonlarının önlenmesinde en etkili, en eski, en basit ve en ucuz tıbbi uygulama el yıkamadır**. Ne kadar pahalı sıkı önlemler alınırsa alınsın el hijyenine uyum artırılmadığı sürece para ve emek boşa gidecektir. Dolayısıyla, hastane enfeksiyonlarının olmazsa olmazı el hijyenine uyumdur(Gencer,2008:71).

El hijyeni uygulamalarının izlenmesi, sağlık çalışanları el hijyeni uyumunun ve uyumu arttırmak için yapılan çalışmaların etkinliğini değerlendirmede ve geri bildirimde bulunmak için hayati öneme sahip bir faaliyettir. İzlem enfeksiyon, salgınların araştırılması, el hijyeninin potansiyel rolünün belirlenmesi ve enfeksiyonun ne derecede azaltılabildiğini belirlemek açısından faydalıdır (WHO, 2006).

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Uygulamanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Seydişehir Devlet Hastanesi personeline el hijyeni alışkanlığını kazandırmak ve hastane enfeksiyonu riskini azaltarak bu sayede hasta ve çalışan güvenliğini temin etmektir.

2.2. Evren ve Örneklem

Uygulamaya yoğun bakım, dâhiliye, cerrahi, çocuk ve kadın doğum kliniklerinde çalışan hemşire, ebe, temizlik personeli ve doktorlarına ulaşılmaya çalışıldı. Bu çalışanlar dışında kalan personeller çalışmaya dâhil edilmedi.

2.3. Verileri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında, Sağlıkta kalite ve akreditasyon daire başkanlığının Sağlık Hizmetlerinde El Hijyeni Konulu Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Kılavuzu temel alınarak hazırlanmış olduğu kılavuz ve formları kullanıldı.

2.4. Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışmada tespit edilen El hijyeni Uyum Oranlarıüçer aylık dönemler halinde Sağlık Bakanlığı Hizmet Kalite Standartlarında belirtilen (uyum % = eylem /endikasyon*100 temel hesap) formül ile hesaplanarak değerlendirildi.

2.5. Uygulama Dokümanları

Uygulamanın organizasyonunda kullanılan dokümanlar aşağıda belirtilmiştir.

- El Hijyeni Planı
- El Yıkama, Eldiven Kullanma Ve El Dezenfeksiyonu Talimatı
- El Hijyeni Gözlem Formu Kullanma Talimatı
- El Hijyeni İçin 5 Endikasyon Kuralı Gözlem Formu
- El Hijyeni Temel Hesaplama Formu

2.6. Uygulamanın Raporlanması

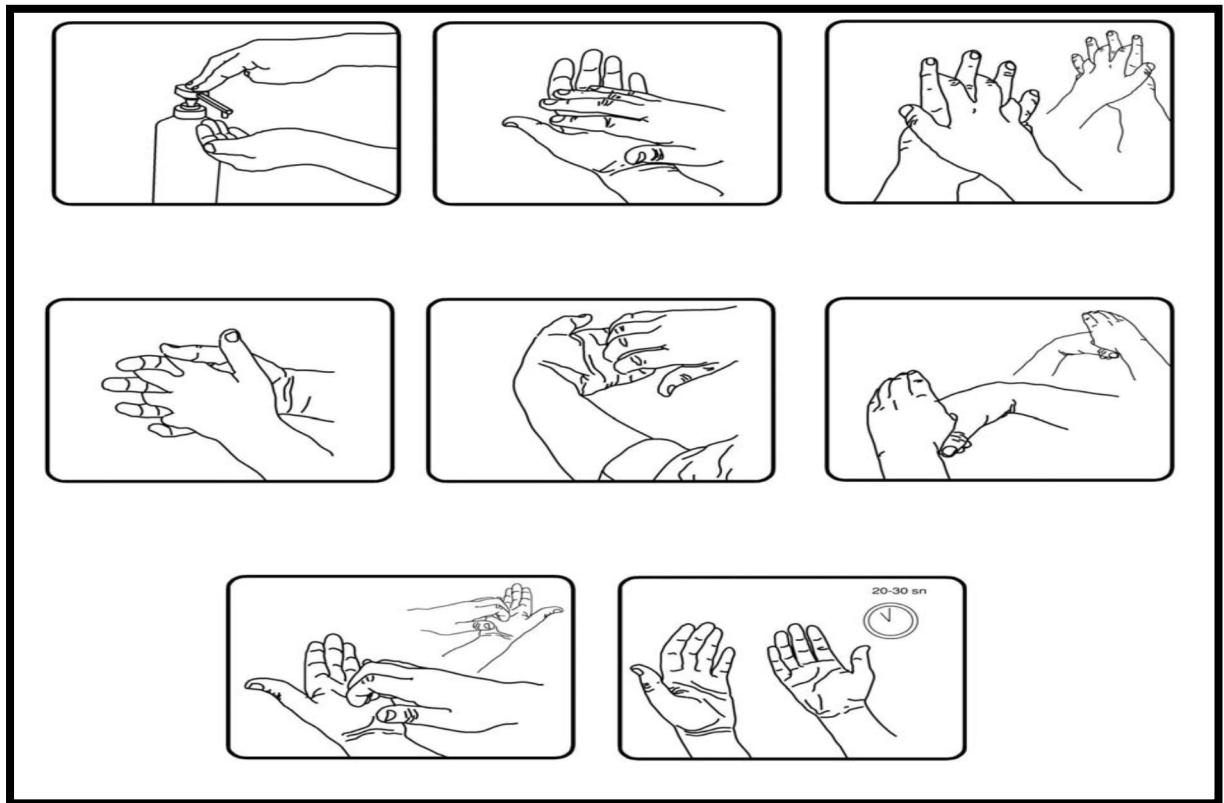
Uygulama, Dünya Sağlık Örgütü Çok Modelli El Hijyeni Geliştirme Stratejisi İçin Uygulama Kılavuzu rehber alınarak, El Hijyeni İçin 5 Endikasyon Kuralı Gözlem Formu doldurulduktan sonra hesaplamalar yapılarak nihai sonuç değerlerine ulaşılır. Ulaşılan değerler enfeksiyon hemşiresi tarafından enfeksiyon komitesine sunulur. Komite gerekli değerlendirmeyi yaparak üst yönetime bildirir. Çıkan sonuçlar duyuru panosuna asılarak ve yerel intranet ağından personele duyurulur.

2.7. Uygulama

- Hastane idaresi işbirliğiyle satın alma bölümüyle irtibata geçilerek el hijyeninin sağlanması amacıyla kullanılacak maddelerin (alkol bazlı el antiseptikleri, sıvı sabun, kâğıt havlu vb.) satın alınması sağlandı.
- Her poliklinik odasında, tüm servis ve hasta bakım alanlarında hemşirelerin kolayca ulaşabileceği yerlerde el hijyeni malzemeleri (alkol bazlı el antiseptikleri, sıvı sabun, kâğıt havlu vb.) bulundurulması sağlandı.
- Her sağlık personelinin cebinde taşıyabileceği büyüklükte alkol bazlı el antiseptik solüsyon kutularının alınması sağlanarak tüm personelimize dağıtımı yapıldı.
- Tüm personelin el hijyeni talimatları ve el hijyeni malzemeleri temini ile ilgili eğitim almaları sağlandı.
- El antiseptik solüsyonlarının kullanımı konusunda personel uyumu ile ilgili değerlendirme yapmak için birimlerden hastane deposuna yapılan iç istemlerin düzenli periyotlarla takibi yapıldı(Tablo 1).
- Personel ve hastaların görebileceği alanlarda (tüm lavoba, WC vb.) el hijyeninin sağlanması ve el antiseptiklerinin uygulanması ile ilgili bilgilendirici materyaller (resimli tabela, grafik, yazı vb.) hazırlanarak asıldı.

- Sağlık hizmeti verilen her yerde, ‘El Hijyeni İçin 5 Durum (Endikasyon) Kuralı’ hazırlanıp basımı sağlandı ve gerekli yerlere asıldı.
- El Hijyeni İçin 5 Durum (Endikasyon) Kuralı Gözlem Formu’ ile her üç ayda bir en az 30 hastane çalışanı üzerinde(Şekil 1) gözlem yapıldı ve sonuçları hastane personeli ile(panolara asılarak ve yerel intranetten) paylaşıldı.
- Tüm hasta bakım ve müdahale alanlarında yeterli sayıda kişisel koruyucu ekipman (maske, gözlük, eldiven, boks gömleği, vb.) alımı yapıldı ve gerekli birimlere dağıtıldı.

Şekil 1. Alkollü El Antiseptiği ile El Hijyeni Sağlanması.

Tablo 1. El antiseptiği iç istem takip tablosu

İstem Yapan Birim	2013 1.Dönem	2013 2.Dönem	2013 3.Dönem	2013 4.Dönem
Diyaliz	18 litre	-	-	-
Poliklinikler(genel)	7 litre	9 litre	11 litre	4 litre
Dâhiliye servisi	9 litre	21 litre	12 litre	38 litre
Kadın doğum servisi	10 litre	6 litre	5 litre	9 litre

Çocuk servisi	4 litre	-	-	-
Genel cerrahi servisi	4 litre	15 litre	-	19 litre
Ameliyathane	1 litre	3 litre	10 litre	1 litre
Fizik tedavi servisi	4 litre	-	-	-
Laboratuvar	4 litre	-	2 litre	-
Radyoloji	3 litre	-	-	3 litre
Acil servis	7 litre	1 litre	-	3 litre
Yoğun bakım	12 litre	-	-	6 litre

3.BULGULAR

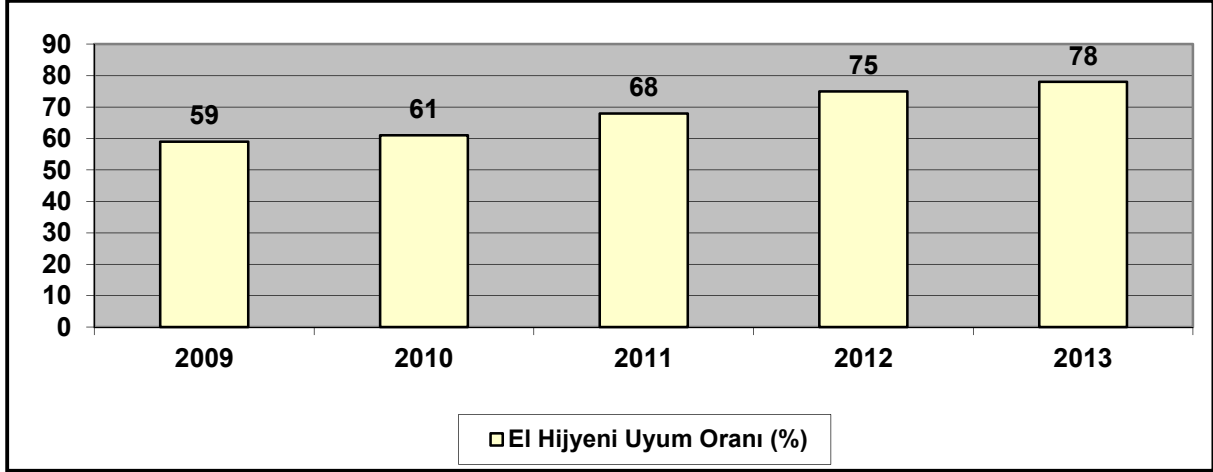
2013 yılı 5 endikasyon kuralı gözlem sonuçlarına göre; hasta ile temas öncesi uyum %61,11, aseptik işlemler öncesi uyum %77,78, vücut sıvılarının bulaşma riski sonrası uyum %100, hasta ile temas sonrası uyum %86,11 ve hasta çevresi ile temas sonrası uyum %63,89 olarak tespit edildi. Bu verilere göre %61,11 ile hasta ile temas öncesi uyum en düşük, %100 ile vücut sıvılarının bulaşma riski sonrası uyum ise enyüksek değer olarak belirlendi(Tablo 2).

Tablo 2. 2013 Çalışanlar 5 El Endikasyon Kuralı Gözlem Sonuçları

Fırsatlar İçindeki Yüzde	Unvan	Hasta İle Temas Öncesi	Aseptik İşlemler Öncesi	Vücut Sıvılarının Bulaşma Riski Sonrası	Hasta İle Temas Sonrası	Hasta Çevresi İle Temas Sonrası
	Hemşire	66,67	80,95	100	90,48	85,71
Doktor	50	100	100	100	16,67	
Temizlik	20	60	100	80	40	
Hizmetli	100	50	100	50	50	
GENEL TOPLAM		61,11	77,78	100,00	86,11	63,89

Genel el hijyeni uyumu, en düşük oranla 2009 yılı (%59), en yüksek oran 2013 yılında (%78) saptanmıştır.

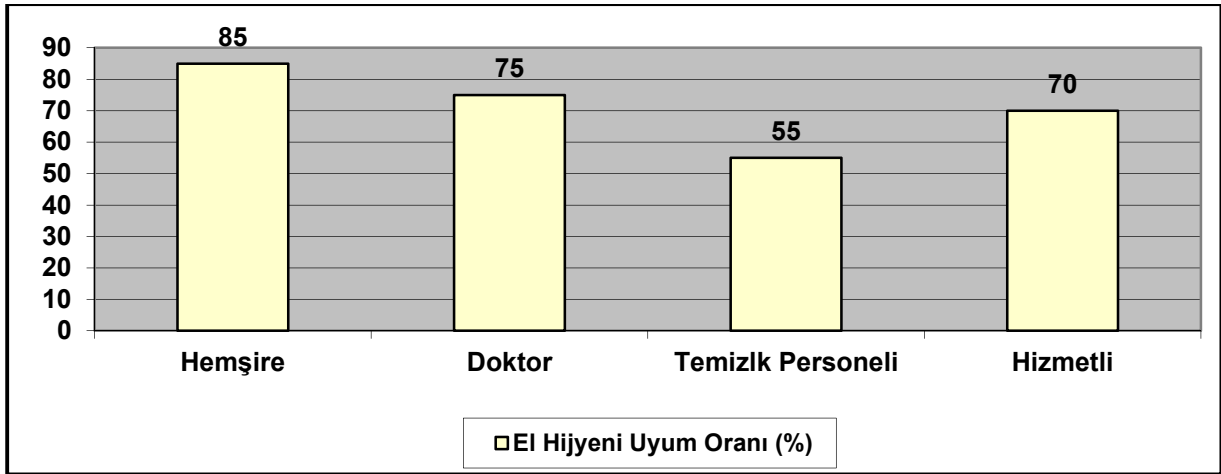
Grafik 1. Yıllara Göre Genel Hijyen Uyum Oranı

Kaynak: Kurum Enfeksiyon Kontrol Komitesi Birimi

Meslek gruplarına göre genel el hijyen uyum oranı incelendiğinde, en düşük uyum temizlik personeli (%55), en yüksek uyum hemşirelerde (%85), doktorlarda (%75) ve hizmetlilerde ise (%70) olarak saptandı (Grafik 2).

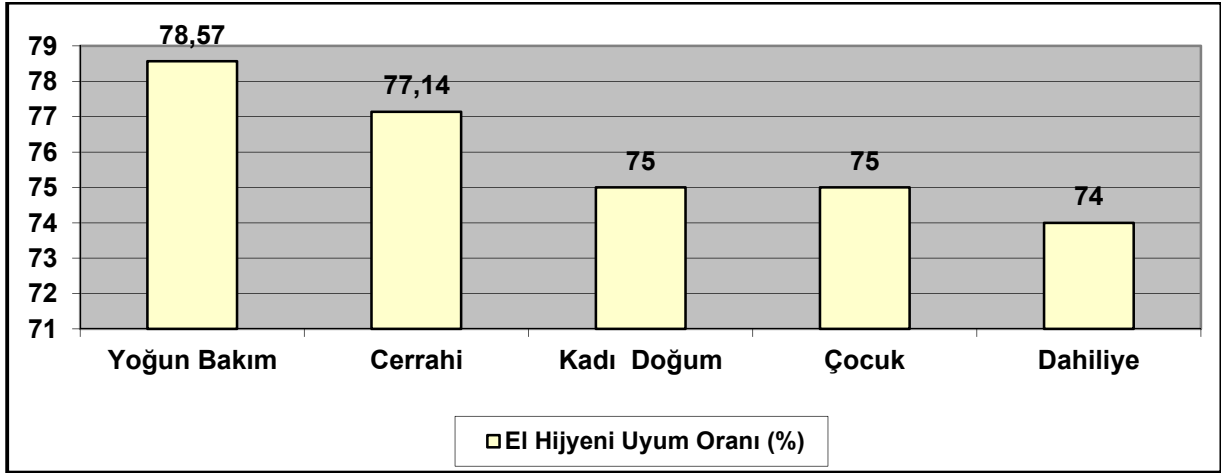
Grafik 2. Meslek Gruplarına Göre Genel El Hijyen Uyum (2013)

Kaynak: Kurum Enfeksiyon Kontrol Komitesi Birimi

Çalışılan birime göre genel el hijyeni uyum oranı incelendiğinde en yüksek uyum Yoğun bakım servisi (%78,57), en düşük uyum Dâhilliye servisi (%74), cerrahi servisi (%77,14) ve Kadın Doğum ve Çocuk servisleri ise (%75) olarak tespit edildi (Grafik 3).

Grafik 3. Çalışılan Birime Göre Genel El Hijyen Uyum (2013)

4. TARTIŞMA

Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerde 2009 yılından itibaren uygulanmakta olan Hizmet Kalite Standartları kapsamında sağlık çalışanlarında uyum oranının değerlendirilmesi yönünde çalışmalar yapılmaktadır.

Sağlık personellerinin mesleklere göre uyumu incelendiğinde; Coşkun ve ark çalışmasında Hekimlerde %30, sağlık personelinde %55, temizlik personelinde %38 olarak (Coşkun ark.,2013). Öztüfekci ve ark çalışmasında uyum hekimlerde %53,22, hemşirelerde %65,98, temizlik personelinde %57,58 olarak saptanmış (Öztüfekci ark.,2013), Süzük ve ark çalışmasında ise uyum hekimlerde %34,66, hemşirelerde %64,54, temizlik personelinde %49,82 olarak saptanmış (Süzük ve ark.,2013), Yorgancı ve ark çalışmalarında ise uyum hekimlerde %28, hemşirelerde %48, yardımcı sağlık personelinde %42 saptanmış (Yorgancı, 2002;60). Arda ve ark çalışmalarında ise uyum hekimlerde %3,2, hemşirelerde %3,9 yardımcı sağlık personelinde %0 saptanmış (Arda B, 2005;184). Bu çalışmada hekimlerde %75, hemşirelerde %85, temizlik personellerinde %55 ve hizmetlilerde ise %70 olarak saptanmıştır. Diğer çalışmalara göre tüm meslek gruplarında el hijyeni uyumunda genel bir yükseklik olduğu görülmektedir.

Çalışanların 5 el endkasyon kuralına göre Yorgancı ve ark çalışmalarında, el hijyeni uyumu; vücut sıvılarına temas sonrası (%72) en yüksek (Yorgancı, 2002;60), Öztüfekci ve ark çalışmasında vücut sıvılarına temas sonrası (% 78,91) el hijyeni en yüksek, Hasta İle Temas Öncesi (%46,35) en düşük olarak (Öztüfekci ark.,2013) ve Coşkun ve ark çalışmasında Hasta İle Temas Öncesi (%30,77) en düşük, vücut sıvılarına temas sonrası (% 87) en yüksek olarak tespit edilmişti (Coşkun ark.,2013). Bu çalışmada ise diğer çalışmalarda olduğu gibi Hasta İle Temas Öncesi (%61,11) ile en düşük, Vücut Sıvılarının Bulaşma Riski Sonrası (%100) en yüksek olarak tespit edildi.

Bu çalışmada hastanenin son 3 yıllık el hijyeni uyum oranı ortalaması %73,6'dır. Öztüfekci ve ark çalışmasında ortalama uyum oranı %61,91 (Öztüfekci ark.,2013), Coşkun ve ark çalışmasında ise % 75,61 olarak saptanmıştır (Coşkun ark.,2013). Süzük ve ark çalışmasında ise bu oran %49,67 olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmalara bakılarak Seydişehir Devlet Hastanesi el hijyeni uyum oranının yüksek olduğu görülmektedir (Süzük ark.,2013).

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Seydişehir Devlet Hastanesinin yıllara göre el hijyenine uyum oranı 2009 yılında %59, 2010 yılında %61, 2011 yılında %68, 2012 yılında %75, 2013 yılında %78 olarak saptanmış olup, her yıl bir diğer yıla göre uyumun artış gösterdiği belirlenmiştir. Verilen eğitimler bu oranın yükselmesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Yapılan gözlem ve değerlendirmede uyum sıkıntıları da belirlenmiştir.

Bunlar;

- İş yoğunluğu
- Bilgi ve bilinç eksikliği
- Elde hassasiyet
- Ekipman eksikliği
- Motivasyon bozukluğu dur.

Birçok merkezde olduğu gibi hastanemizde de el hijyeni oranları istenilen düzeyde değildir. Ancak yıllar içinde gelişme göstermektedir.

Uygulamaya katılan çalışanlardan hemşireler %85 ile en yüksek,%55 ile temizlik personelleri en düşük el hijyenine uyum gösteren çalışanlar olarak, beş el endikasyonundan biri olan vücut sıvılarının bulaşma riski sonrası uyum oranı tüm çalışanlarda %100, %61 ile hasta ile temas öncesi uyum oranı ise en düşük değer ve %80 ile cerrahi servisi en yüksek uyum oranına sahip birim olarak tespit edildi. Bütün bu verilerin sonucu olarak 2013 yılı genel el hijyenine uyum oranı %78 belirlendi. Sonuç olarak Seydişehir devlet hastanesinde uygulanan el hijyeni uygulamasının örgütsel düzeyde iyi bir organizasyon sergilenecek gerçekleştirildiği, periyodik olarak yapılmakta olan eğitim organizasyonunda özellikle hasta ile temas öncesi durum endikasyonu'na önem verilmeli ve temizlik personellerine verilen eğitimler ivedilikle gerçekleştirilmelidir.

KAYNAK

Arda B, Şenol Ş, Işıkgöz M, Yılmazhan T, Sipahi OR, Arsu G, Ulusoy S. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Yoğun Bakım Ünitelerinde El Temizliği Kurallarına Uyumun Değerlendirilmesi.

Coşkun B, Suna H, Çelebi A, (2013), “HKS Kapsamında Yapılan Çalışmaların El Hijyenine Uyum Üzerine Etkilerine Yönelik Bir Saha Çalışması”, IV. Sağlıkta Performans Ve Kalite Kongresi, Sözel Bildiriler Kitabı, cilt:1,s:291-303

Gencer,Serap,(2008), “Hastane enfeksiyonlarının önlenmesi ve kontrolün olmazsa olmazı: EL YIKAMA”,İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri,Hastane Enfeksiyonları: Korunma Ve Kontrol Sempozyum Dizisi No:60 Ocak 2008; s.71-78

Günaydın,Murat,(2012), “EL HİJYENİ”,ANKEM Derg 2012;26(Ek 2):306-308

Öztüfekçi A, Akçam E, Ertaş K, Genç M, (2013), “Yoğun Bakım Ünitelerinde El Hijyeni Uyumunu Gözlem Sonuçları”, IV. Sağlıkta Performans Ve Kalite Kongresi, Sözel Bildiriler Kitabı, cilt:1,s:323-332

Süzük S, Öztaş D, Avcıküçük H, Çalık A, “Hemodiyaliz Ünitesi Çalışanlarının ve Hemodiyaliz Hastalarının HBsAg, Anti-HBs ve Anti-HCV Serolojik Göstergeleri ile Çalışanların El Hijyeni Uyum Oranları”, Viral Hepatit Dergisi 2013; 19(3): 136-9

WHO 2006, Sağlık Hizmetinde El Hijyeni Konulu DSÖ kılavuzu 2006.

Yoğun Bakım Dergisi 2005;5 (3) :182 -186. Yorgancı K, Ekler D, Kaynaroğlu V. Yoğun Bakım Dergisi 2002;2 (1) :58-63.